

ESTONSKÁ KAPELA TRAD.ATTACK! – STAROBYLÁ ÚSTNÍ TRADICE V MODERNÍM HUDEBNÍM HÁVU

Iivi Zájedová

Následující řádky jsou věnovány především hudbě, která zaznívala v minulosti, zažila slávu, byla zapomenuta a poté znovu nalezena. Znovuobjevování zapomenutých písní je charakteristickým rysem tvorby Jalmara Vabarny z estonské kapely Trad.Attack!, jejíž název lze do češtiny volně přeložit jako útok tradic. Zabývat se důvody, proč se tato hudební skupina rozhodla zařadit do svého repertoáru staré zapomenuté písně, určitě stojí za to. Už jenom proto, že imaginárním členem tohoto uskupení je prababička frontmana kapely a velká část tvorby této skupiny se zakládá na sto let starých nahrávkách jejího zpěvu, přenesených do současného hudebního světa pomocí moderních technologií.

Zakládající člen Trad.Attack! Jalmar Vabarna měl při vzniku kapely jasno. Chtěl spojit v písních minulost a současnost a vytvořit něco zcela originálního a nového. To vedlo členy tohoto moderního hudebního uskupení k tomu, aby pátrali v hudebních archívech po starých nahrávkách a zařadili je do své tvorby (Teppan 2020). Nutno podotknout, že Jalmar Vabarna má ke zpěvu a folkloru úzkou vazbu. Jeho prababička byla totiž proslulá tradiční zpěvačka. Ne nadarmo Jalmar Vabarna říká, že je jediný chlap na světě, který tvoří kapelu se svou prababičkou...¹

Anne Vabarna (1877–1964) z estonského regionu Setumaa² patřila k výrazným tradičním zpěvačkám z etnika Setuků (estonsky *setud*, česky též Setuové nebo Pskovští Estonci). Známa byla jako porodní bába, velmi často byla ale jako výborná zpěvačka zvána

1. *Eesti Ekspress*. *Vabaflow* [online] 2. 4. 2023 [cit. 20. 07. 2023]. Dostupné z: <<https://ekspress.delfi.ee/artikkel/120166896/vabaflow-jalmar-vabarna-ma-olen-ainuke-mees-maailmas-kes-teeb-oma-vanavanaemaga-bandi>>.
2. Setumaa je region jižně od jezera Peipus, obydlený je tradičně etnikem Setuků. Estonská Setumaa se v současnosti rozkládá v okrese Võru v jihovýchodním Estonsku.

Anne Vabarna (1877–1964)

na tradiční svatby. Její pěvecký projev i písňový repertoár se, na rozdíl od jiných, podařilo dochovat na zvukových nahrávkách. V roce 1923 ji „objevil“ finský folklorista Armas Otto Väisänen při svém výzkumu tradičních zvyků spojených s narozením dítěte. U Anne zachytil několik tisíc veršů jejích písní (tradiční setucký zpěv byl založen na improvizaci a Anne byla v tomto ohledu výjimečná).³ Väisänen o zpěvačce publikoval řadu článků a učinil její jméno známým po celém Estonsku, a tak se o ni začali zajímat také další folkloristé. Anne Vabarna poté vystupovala po celé zemi (Hagu 2002).

Uchování písňové tvorby Anne Vabarny lze přičíst nejen živému zájmu tehdejších folkloristů, ale také samotné zpěvačky, která se aktivně přičinila o zaznamenávání svého zpěvního projevu. Protože neuměla psát, její texty písemně zachycoval její syn Ivvo. Tvorba této výrazné osobnosti je uložena v Estonském archivu folkloru⁴.

3. Anne Vabarna se s A. O. Väisänem poprvé setkala již v roce 1914, kdy mu společně s dalšími setuckými ženami zpívala písně, které sběratel nahrával na svůj fonograf. Väisänen si jí v té době ale nevšiml, protože ještě nebyla hlavní zpěvačkou (Hagu 2002).

4. Eesti Rahvaluule Arhiiv – více viz (<https://www.folklore.ee/era/ava.htm>).

Napsáno o ní bylo několik studií, její písně a pohádky byly výběrově publikovány, zveřejněno bylo také několik nahrávek jejího zpěvu. Anne Vabarna si za svůj život připsala autorství přibližně 150 000 veršů, což je více než u kteréhokoliv jiného ugrofinského pěvce. Jde o kulturní dědictví reflektující tradiční setuckou společnost: texty A. Vabarny jsou hlubokým vhledem do světa jedince, ale i generalizací světa setucké společnosti na počátku 20. století.

Za nejvýznamnější dílo A. Vabarny lze považovat setucký epos *Peko*, zobrazující příběh hrdiny Seta, který poskytuje setuckému lidu svobodu.⁵ Právě tento epos můžeme považovat za klasický příklad toho, co Joseph Campbell popisuje ve své knize *The Hero with a Thousand Faces* jako tzv. monomýtus, tedy základní narativní strukturu, která se vyskytuje v různých variacích napříč různými kulturami po celém světě (Zecovic 2018). Epos *Peko* je psán v nářečí setu (*seto kiil'*), které patří mezi baltofinské jazyky.⁶ Jedná se o jihoestonské podnářečí, jímž hovoří Setukové.⁷ Setucká kultura byla po tisíce let ústní (kmenovou) kulturou, jejíž základní hodnoty se předávaly prostřednictvím písní. Setukové jsou známí především svou zvláštní pěveckou tradicí *seto leelo* starou více než tisíc let. Leelo se vyznačuje určitými pravidly, zároveň se v něm ale cení i improvizace. V roce 2009 byla tato pěvecká tradice zařazena na Reprezentativní seznam nehmotného kulturního dědictví UNESCO.⁸

Kapelu Trad.Attack! tvoří Sandra Vabarna (dudy, grumle, píšťaly, zpěv), Jalmar Vabarna (kytara, zpěv) a Tõnu Tubli (bubny, zpěv). Sandra, Jalmar (bývalí manželé) a Tõnu jsou dlouholetí přátelé a na estonské hudební scéně působí přes patnáct let. Všichni členové kapely vyrostli obklopeni silnou hudební a folklorní tradicí. Sandra,

5. „Peko.“ *Wikipedie* [online] [cit. 17. 7. 2023]. Dostupné z: <<https://cs.wikipedia.org/wiki/Peko>>.
6. „Baltofinové.“ *Wikipedie* [online] [cit. 3. 9. 2023]. Dostupné z: <<https://cs.wikipedia.org/wiki/Baltofinov%C3%A9>>.
7. Od standardní (severní) estonštiny se setucký jazyk liší v mnoha aspektech, a to zejména z hlediska fonologie, gramatiky a slovní zásoby. V roce 2011 hovořilo setučinou necelých 13 000 lidí.
8. „Seto leelo.“ *Setomaa* [online] [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <<https://visitsetomaa.ee/et/seto-leelo>>.

Estonská skupina Trad.Attack!

kteřá se celý život věnuje tradiční hudbě, začala hrát na estonské dudy už jako třináctiletá. Tõnu, jehož otec byl dirigentem dechové hudby, vystudoval klasický trombon a bicí nástroje. V současnosti je jedním z nejvyhledávanějších bubeníků v Estonsku. Jalmar pochází z již zmíněné oblasti regionu Setumaa – regionu s vlastním králem a jedinečnou kulturou. Jak už bylo uvedeno, jeho prababička patřila ve své době k nejznámějším tradičním zpěvačkám v Estonsku a Jalmar využívá nahrávky jejího zpěvu jako hudební základ pro tvorbu skupiny Trad.Attack!⁹

Bylo to přesně 21. listopadu 2013, když se členové skupiny Sandra, Jalmar a Tõnu poprvé rozhodli začít společně hrát, aby do lidové hudby přinesli „něco jiného“. Již na první zkoušce bylo rozhodnuto, že projevu skupiny nebudou kladeny žádné limity, aby byla hudba svěží a překvapila i členy samotné. Nikdo v tu chvíli neměl v úmyslu vystupovat před větším publikem. Již 16. prosince 2013 ale vyšel první singl *Kooreke* (Drahocenná smetana), jehož základem je nahrávka písně v podání lidové zpěvačky Liisy Kummel (1888–1964), zaznamenaná v roce 1960. K velkému

9. „TRAD.ATTACK! - Jaan'kene (Official Music Video).“ *YouTube* [online] [cit. 15. 7. 2023]. Dostupné z: <<https://www.youtube.com/watch?v=5NKPQW9DjDo>>.

překvapení kapely se skladba *Kooreke* stala hitem. Zdálo se, že se lidem neotřelý přístup nové skupiny k lidové hudbě líbí.¹⁰

Když kapela na jaře 2014 přišla s přáním vystoupit na Týdnu hudby v Tallinnu¹¹, neměla ještě ani jméno (v repertoáru měla jen pět písniček, ale na představení tělesa to stačilo). Po jednoznačně pozitivní zpětné vazbě od publika i kritiků se společná tvorba muzikantů rozjela naplno. A je to právě svěží a svobodný přístup k hudební tvorbě a vřelé přátelství mezi členy kapely, jež vytváří zvláštní energii, kterou si publikum i samotní muzikanti opravdu užívají.

Ve stejném roce vyšla (9. července 2014) píseň *Kuukene* (Měsíc) – staré zaklínadlo, kterým byl Měsíc oslovován, aby dodal tělu mládí a sílu. Slova písně pocházejí od Emilie Kõiv (1894–?).¹²

První koncert kapely se uskutečnil krátce na to, 25. července, na Festivalu tradiční hudby ve Viljandi. Hudební uskupení Trad. Attack! zde získalo hned několik cen, další si pak odvezli v letech 2015, 2016, 2017 a také v letošním roce. Celkem se jim podařilo získat neuvěřitelných patnáct prestižních ocenění Etnokulp (skupina obdržela titul nejlepší kapela, získala ceny za nejlepší desky a nejlepší píseň, byla oceněna jako nejlepší nováček a také získala zvláštní cenu od Radia2). Na Estonských hudebních cenách 2015 kapela zvítězila v kategoriích etno/folková deska roku a hudební video roku, v letech 2018 a 2021 získala ocenění estonské populární hudby *Kuldne Plaat* (Zlatá deska) a na festivalu Etnokulp 2020¹³ bodovala v kategoriích umělec roku a hudební skladba roku.

10. „TRAD.ATTACK! - Kooreke feat. Liisa Kummel (Eesti Kirjandusmuuseumi ERA filmidelt).“ *YouTube* [online] [cit. 17. 7. 2023]. Dostupné z: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=Liisa+K%C3%BCmmel+%281888%E2%80%931964%29#fpstate=ive&vld=cid:91cb0519,vid:g8sAiOa_2Ow,st:0>.
11. Tallinn Music Week je mezinárodní přehlídka nové hudby, festival městské kultury a networkingová událost pro profesionály z hudebního a kreativního průmyslu, která se od roku 2009 každoročně na jaře koná v estonském Tallinnu. Více viz „Tallinn Music Week.“ *Wikipedia* [online] [cit. 10. 10. 2023]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Tallinn_Music_Week>.
12. „TRAD.ATTACK! - Kuukene / Moon (Official Music Video).“ *YouTube* [online] [cit. 15. 7. 2023]. Dostupné z: <<https://www.youtube.com/watch?v=BaP6jUgFGkA>>.
13. „Selgusid Etnokulp 2020 võitjad.“ *ERR.ee* [online] 20. 10. 2020 [cit. 20. 7. 2023]. Dostupné z: <<https://kultuur.err.ee/1142335/selgusid-etnokulp-2020-voitjad>>.

CD *Bring It On* (2023)

V roce 2020 obdržela Kulturní cenu Ministerstva zahraničních věcí za úspěšnou koncertní činnost a prezentaci Estonska v zahraničí. Skupina dosu účinkovala v třiceti osmi zemích světa.

V červenci 2015 vydalo uskupení Trad.Attack! své debutové album. Nese minimalistický název – *AH!* – a obsahuje celkem dvanáct písní. Důkladně promyšlený zvukový nosič znamenal zrod nové generace estonského folku. Skupina oslavila vydání svého prvního alba na festivalu tradiční hudby Viljandi a ke konci roku (9. prosince 2015) vydala singl *Keera* – skladbu, ve které se spojily dva zcela odlišné hudební světy: tradiční (*Seto leelo*) a moderní.¹⁴

Na konci března 2023 spatřilo světlo světa už páté studiové album skupiny Trad.Attack! Nese název výmluvný název *Bring It On* a je ovlivněno jak změnami, které se odehrály u samotných členů seskupení, tak i ve světě kolem nich. Album představuje určitý druh „best of“ materiálu: byly zde znovu použity dřívější nápady, ale také přináší zcela nové kombinace stylů. Je směsí estonského folkloru s elektronickou hudbou, bicími, synchronizovanými rytmy, houslemi, estonskými dudy, sóly na elektrickou kytaru a pop-folkem. Autoři chtějí překročit všechny hranice, ale přitom

14. „TRAD.ATTACK! - Keera (Official Audio)“ *YouTube* [online] [cit. 15. 7. 2023]. Dostupné z: <<https://www.youtube.com/watch?v=0FqdUyUZofE>>.

nezapomínají na své kořeny. Kromě nových nástrojů členové kapely zkřížili své cesty s několika hudebníky z domova i ze zahraničí, např. s gruzínským vokálním sborem Iberi, kanadskou folk-popovou kapelou The East Pointers, hudebníkem izraelské původu Ravidem Kahalanim (kapela Yemen Blues).

Jedinečné příběhy spojující minulost a současnost aneb místo závěru...

Dynamická, zábavná a věrná svým kořenům. Tak je většinou charakterizována hudební tvorba skupiny Trad.Attack! Důležitým momentem je ale především inspirace starými nahrávkami tradiční hudby a její propojení s hudbou moderní. Spojením minulosti a současnosti totiž Trad.Attack! vytváří jedinečné příběhy a dokazuje, že folklorní hudba nemusí nutně patřit pouze minulosti, že zapomenutému lze vdechnout nový život. Posluchačům nemusí vadit, že je píseň stará sto let. Stačí, když se jí podaří odít do moderního hávu, a pak k ní najde cestu i ten nejzarytější příznivec „současných“ rytmtů. Klíčovou roli při tom hraje to, co lze jednoduše nazvat jako „skutečno“ – určitá pravdivost, již lze považovat za výchozí myšlenku moderní reflexe rozmanitosti, krásy a historického vývoje estonské lidové hudby zastoupené interprety různého věku, kteří hráli na různé nástroje.

Americký literární kritik Joseph Miller tvrdí, že se nic nezdá člověku tak přirozené a univerzální jako vyprávění příběhů – už od dětství se člověk učí prostřednictvím pohádek a každá kultura má své vlastní příběhy (Hillis Miller 2008: 30). Trad.Attack! svou hudební tvorbou úspěšně vypráví příběhy staré řady generací, a přesto se těší široké popularitě mezi mladým publikem. Písně, které toto estonské hudební uskupení prezentuje, totiž vyprávějí příběhy, které mají věkovitý potenciál k tomu, aby byly vyprávěny. Přirozenost těchto příběhů a jejich povědomost je bezpochyby jedním z důvodů, proč si nechají od Trad.Attack! mladí lidé zpívat písně, které dost možná v dětství slychali od svých babiček a prababiček. Hudební uskupení, kterému se daří přinášet novou dimenzi hudebního folklorismu prostřednictvím interpretace narativů šířených napříč generacemi, je důkazem, že lze revitalizovat i ty nejstarší příběhy tak, aby se

stali atraktivními pro mladé posluchače. Ona atraktivita pak může tkvět právě v kulturní identitě, která je často předávána z generace na generaci prostřednictvím ústní tradice, a to i prostřednictvím lidových písní a lidové hudby.

Folklorní tradice, která se úzce váže na vyprávění mýtů, nemusí nutně reflektovat pouze minulost, ale může oslovit také novodobé tvůrce a posluchače. Zatímco před stovkami let mýty lidem v různých koutech světa, oblast dnešního Estonska nevyjímaje, sloužily jako způsob vysvětlení základních ontologických otázek (Elide 1998: 13), v dnešní době představují spíše způsob zkoumání určité kultury a uchování její tradice pro budoucí generace. Těžko si představit, že by posluchač navštívil koncert Trad.Attack!, aby lépe pochopil přírodní zákonitosti nebo se dozvěděl více o původu světa. Přesto existuje něco, co ke kapele Trad.Attack! publikum přitahuje. Snad je to způsob, jakým skupina estonských hudebníků transformuje mnohdy mýtické archaické zpěvy do narativů (Novotný 2014: 10) vyprávěných způsobem, kterému může porozumět každý posluchač napříč generacemi.

Literatura:

- ELIADE, Mircea 1998: *Mýty, sny a mystéria*. Praha: Oikoymenh.
- HILLIS MILLER, Joseph 2008: *Narativ. Aluze. Revue pro literaturu, filozofii a jiné 11* (1): 30–39. Dostupné z: <https://is.muni.cz/el/1421/jaro2009/CJA068/um/05_studie_miller.pdf> [cit. 10. 10. 2023].
- NOVOTNÝ, David Jan 2014: *Úvahy o mýtu*. Praha: Carolinum Press.

Internetové zdroje:

- „Baltofinové.“ *Wikipedie* [online] [cit. 3. 9. 2023]. Dostupné z: <<https://cs.wikipedia.org/wiki/Baltofinov%C3%A9>>.
- Eesti Ekspress. Vabaflow* [online] 2. 4. 2023 [cit. 20. 07. 2023]. Dostupné z: <<https://ekspress.delfi.ee/artikkel/120166896/vabaflow-jalmar-vabarna-ma-olen-ainuke-mees-maailmas-kes-teeb-oma-vanavanaemaga-bandi>>.
- HAGU, Paul 2002: „Setu lauluema Anne Vabarna. (21. 12. 1877 – 7. 12. 1964).“ *Eesti Rahvaluule* [online] [cit. 15. 10. 2023]. Dostupné z: <<https://www.folklore.ee/rl/pubte/ee/setu/anne/anne.html>>.
- „Peko.“ *Wikipedie* [online] [cit. 17. 7. 2023]. Dostupné z: <<https://cs.wikipedia.org/wiki/Peko>>.

- „Selgusid Etnokulp 2020 võitjad.“ *ERR.ee* [online] 20. 10. 2020 [cit. 20. 7. 2023]. Dostupné z: <<https://kultuur.err.ee/1142335/selgusid-etnokulp-2020-voitjad>>.
- „Seto leelo.“ *Setomaa* [online] [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné z: <<https://visitsetomaa.ee/et/seto-leelo>>.
- „Tallinn Music Week.“ *Wikipedia* [online] [cit. 10. 10. 2023]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Tallinn_Music_Week>.
- TEPPAN, Sten 2020: „Käbi ei kuku... Jalmar ja Maret Vabarna.“ *Vikerraadio* [online] 2. 2. [cit. 15. 7. 2023]. Dostupné z: <<https://vikerraadio.err.ee/1025811/kabi-ei-kuku-jalmar-ja-maret-vabarnahttps://ep1.delfi.ee/artikkel/83084483/jalmar-vabarna-ema-maret-vabarna-lastele-peab-aega-puhendama>>.
- „TRAD.ATTACK! - Jaan'kene (Official Music Video).“ *YouTube* [online] [cit. 15. 7. 2023]. Dostupné z: <<https://www.youtube.com/watch?v=5NKPQW9DjDo>>.
- „TRAD.ATTACK! - Keera (Official Audio).“ *YouTube* [online] [cit. 15. 7. 2023]. Dostupné z: <<https://www.youtube.com/watch?v=0FqdUyUZofe>>.
- „TRAD.ATTACK! - Kooreke feat. Liisa Kummel (Eesti Kirjandusmuuseumi ERA filmidelt).“ *YouTube* [online] [cit. 17. 7. 2023]. Dostupné z: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=Liisa+K%C3%BCmmel+%281888%E2%80%931964%29#fpstate=ive&vld=cid:91cb0519,vid:g8sAiOa_2Ow,st:0>.
- „TRAD.ATTACK! - Kuukene / Moon (Official Music Video).“ *YouTube* [online] [cit. 15. 7. 2023]. Dostupné z: <<https://www.youtube.com/watch?v=BaP6jUgFGkA>>.
- ZECOVIC, Emir 2018: „The Hero with a Thousand Faces“. *12 min* [online] 7. 8. [cit. 6. 10. 2023]. Dostupné z: <<https://blog.12min.com/the-hero-with-a-thousand-faces-pdf/>>.

Summary

Estonian band TRAD.ATTACK! An Ancient Oral Tradition in Modern Attire

Trad.Attack! is a folk music trio, formed by well-known performers Sandra Vabarna, Tõnu Tubli, and Jalmar Vabarna. The band is dynamic, fun, and true to their roots – and this is also how the band’s music could be characterized. Apart from that, the group draws inspiration from old recordings of music, and adds some touch of modern music, too. Great examples of such combinations are new arrangements of old songs from the indigenous Setos people, available on Trad.Attack!’s recordings. What even extends the significance of these songs is the fact that it was the great-grandmother of Jalmar Vabarna who took part in their creation. To modern listeners, the band offers quite a unique opportunity to rediscover almost forgotten songs from the archives, transferred to contemporary musical keys. The band transforms the mythical archaic chants into narratives accessible to any listener across generations. Both lovers of traditional songs and those who prefer new musical trends can enjoy Trad.Attack!’s music.

Key words: Mythical archaic chants; improvisation in music; songs of Seto; revitalization of tradition; *seto leelo* singing; Estonian cultural heritage